

Invázne druhy rastlín

V našej krajine sa v ostatnom období rozšírili a udomácnili viaceré nepôvodné druhy rastlín, ktoré sa na mnohých miestach správajú invázne, vstupujú do rastlinných spoločenstiev, odkiaľ vytláčajú pôvodné druhy a vytvárajú monocenózy (spoločenstvá pozostávajúce prevažne z jedného druhu). Tieto druhy boli na územie Slovenska dovezené ako okrasné a medonosné rastliny, zvyčajne z amerického kontinentu alebo z Ázie. Z parkov a výsadiieb sa začali rýchlo šíriť do okolia a obsadzovať nové plochy.

Za najdôležitejšie vlastnosti invázných druhov rastlín sa považujú: **vysoká konkurenčná schopnosť** (vitalita, odolnosť voči stresom, dlhé obdobie kvitnutia a tvorby plodov, formovanie dominantného porastu v štádiu semenáčikov, rýchly vegetatívny rast juvenilných a reprodukčne dospelých jedincov), **schopnosť prežívať nepriaznivé obdobia** (sucho, záplavy), **schopnosť rásť aj na odlišných typoch stanovišť**, nielen na miestach ich prirodzeného výskytu, **dobré reprodukčné vlastnosti** (vegetatívne rozmnožovanie pomocou podzemkov, hlúz; generatívne – tvorba veľkého množstva semien, vysoká klíčivosť semien, bez zvláštnych nárokov klíčiacich semien na prostredie), **účinné mechanizmy rozširovania**, **absencia alebo obmedzená frekvencia/hustota domácich prirodzených nepriateľov** (predátorov, parazitov, chorôb).

ZOZNAM INVÁZNYCH DRUHOV

Vedecké meno	Slovenské meno	Rozmnožovanie	Označenie skupiny
<i>Ambrosia artemisiifolia</i>	ambrózia palinolistá	generatívne	B
<i>Fallopia</i> sp. (syn. <i>Reynoutria</i>)	pohánkovec (kridlatka)	vegetatívne	A
<i>Helianthus tuberosus</i>	slnčnica hlúznatá	generatívne vegetatívne	C
<i>Heracleum mantegazzianum</i>	boľševník obrovský	generatívne	B
<i>Impatiens glandulifera</i>	netýkavka žliazkatá	generatívne vegetatívne	C
<i>Solidago canadensis</i>	zlatobyľ kanadská	generatívne vegetatívne	C
<i>Solidago gigantea</i>	zlatobyľ obrovská	generatívne vegetatívne	C

Vysvetlivky:

- Zoznam tzv. prioritných invázných druhov rastlín podľa vyhlášky Ministerstva životného prostredia SR č. 173/2011 Z. z., ktorou sa dopĺňa vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.
- Vyhláška upravuje aj spôsoby odstraňovania invázných druhov.
- Označenie skupiny: skupiny boli vyčlenené na základe spôsobu rozmnožovania jednotlivých druhov.

- Informačný portál ŠOP SR k inváznym druhom rastlín:

<http://www.sopsr.sk/publikacie/invazne/index.php>

ambrózia palinolistá (*Ambrosia artemisiifolia*)

Jednoročná alergénna rastlina pôvodom zo Severnej Ameriky. Dorastá do výšky až 200 cm. Kvitne od augusta do októbra. Priemerná rastlina vytvorí vyše 2 000 plodov (nažiek). Rastie na rumoviskách, skládkach, železničných násypoch a na neobrábaných poliach. Na ambróziu reaguje až 80 % alergikov. Už samotný dotyk s rastlinou môže po 20- 30 minútach vyvolať u nich nepríjemné až bolestivé svrbenie či pálenie kože.

pohánkovec (krídlatka) (*Fallopia* sp., syn. *Reynoutria*)

Trvác, dvojdomá rastlina pôvodom z východnej Ázie, ktorá vytvára na miestach svojho výskytu rozsiahle nepreniknuteľné porasty krovinatého vzrastu s výškou viac ako 100 cm. V Európe sa vyskytuje pohánkovec japonský (*Fallopia japonica*), pohánkovec sachalínsky (*Fallopia sachalinensis*) a pohánkovec český (*Fallopia x bohemica*). Tvorí rozsiahle porasty pozdĺž vodných tokov, ciest, na synantropných stanovištiach, v intravilánoch miest a obcí. Jej porasty významne poškodzujú brehovú spoločnosť zhoršovaním svetelných podmienok, zmenami v pôdných podmienkach a vylučovaním chemických látok potláčajúcich rast iných druhov. Mohutný rast podzemkov a výhonkov môže narušiť základy budov, múry, chodníky, odvodňovacie systémy a prispieť k zvýšeniu rizika záplav (obmedzený prietok, poškodenie protipovodňových zábran).

slnečnica hl'uznatá (*Helianthus tuberosus*)

Trváca, až 250 cm vysoká rastlina, ktorá sa do Európy dostala začiatkom 17. storočia zo Severnej Ameriky. Pozorovateľ a upúta úbormi žltých kvetov, ktoré sa objavujú v auguste až októbri, po odkvitnutí domácich druhov rastlín. Agresívne sa šíri do prirodzených biotopov. Najčastejšie rastie v pobrežnej nitrofilnej vegetácii odkiaľ rýchlo kolonizuje ďalšie úseky potokov a riek.

bolševník obrovský (*Heracleum mantegazzianum*)

Táto dvojročná až trváca rastlina dorastá do výšky 200 až 500 cm. Do Európy sa dostala ako okrasná rastlina v 19. storočí, z oblasti západného Kaukazu. Kvitne od júla do augusta. Druh má potenciál vytvárať husté zárasty, a tým znižovať pôvodnú druhovú diverzitu. Bolševník produkuje toxickú šťavu obsahujúcu furokumaríny (na svetlo senzitivne chemické zlúčeniny), ktoré pri kontakte s pokožkou a v kombinácii s UV žiarením spôsobujú poškodenie kože podobné popáleninám. Účinky sú porovnateľné s účinkami bojovej otravnej látky yperit.

netýkavka žliazkatá (*Impatiens glandulifera*)

Jednoročná, až 200 cm vysoká bylina, pôvodom zo subtropických oblastí západných a stredných Himalájí, Kašmíru a Nepálu. Táto medonosná rastlina kvitne od júna do októbra. Druh má v miestach hojnejšieho výskytu potenciál znižovať pôvodnú druhovú diverzitu a meniť charakter brehových zón, a to najmä v období kvitnutia. Vďaka vysokej produkcii nektáru môže potláčať opel'ovanie iných druhov rastlín, ako napr. *Stachys palustris*. Existujú teórie, že ak sa bylina stáva dominantným druhom v brehových porastoch, môže sa vyskytnúť zvýšené riziko erózie následkom obmedzeného koreňového systému.

zlatobyl' obrovská (*Solidago gigantea*), zlatobyl' kanadská (*Solidago canadensis*)

Trvácá bylina pôvodom zo Severnej Ameriky dorastajúca do výšky 20 až 250 cm. Dostala sa k nám ako okrasná a medonosná rastlina. Kvitne od konca augusta do septembra. Vyskytuje sa na synantropných stanovištiach celého Slovenska, rýchlo a ľahko osídľuje nevyužívané plochy alebo plochy vytvorené človekom. Príbuzný druh – zlatobyl' kanadská – sa od zlatobyle obrovskej líši tvarom listov a ich usporiadaním na byli, chlpatosťou byle aj rubovej strany listov.

INVÁZNE DRUHY A LEGISLATÍVA

Podľa zákona NR SR č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov:

- Invázne druhy je zakázané dovážať, držať, pestovať, rozmnožovať, obchodovať s nimi, ako aj s ich časťami alebo výrobkami z nich, ktoré by mohli spôsobiť samovoľné rozšírenie invázneho druhu.

- Vlastník (správca, nájomca) pozemku je povinný odstraňovať invázne druhy zo svojho pozemku a o pozemok sa starať takým spôsobom, aby zamedzil opätovnému šíreniu inváznych druhov, a to na náklady pôvodcu ich šírenia, ak je známy, inak na náklady štátu.

Zákon NR SR č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy a o zmene zákona č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov:

Každý vlastník poľnohospodárskej pôdy alebo nájomca a správca poľnohospodárskej pôdy je povinný:

- vykonávať agrotechnické opatrenia zamerané na ochranu a zachovanie kvalitatívnych vlastností a funkcií poľnohospodárskej pôdy a na ochranu pred jej poškodením a degradáciou,
- predchádzať výskytu a šíreniu burín na neobrábaných pozemkoch,
- zabezpečiť využívanie poľnohospodárskej pôdy tak, aby nebola ohrozená ekologická stabilita územia a bola zachovaná funkčná spätosť prírodných procesov v krajinnom prostredí.

Čo môžete urobiť Vy?

Zapojte sa do mapovania inváznych druhov rastlín vo svojom bezprostrednom okolí. V prípade zistenia lokalít s výskytom invázneho druhu, informujte o tejto skutočnosti:

- miestne príslušný obvodný úrad životného prostredia,
- ŠOP SR (najmä ak ide o výskyt invázneho druhu v chránenom území),
- miestne príslušný obvodný pozemkový úrad (ak ide o výskyt invázneho druhu na poľnohospodárskom pôdnom fonde),
- obecný úrad (ak ide o výskyt invázneho druhu v intraviláne obce).